HIVATÁSÁNAK HALOTTJA

Búcsú Gách Marianne-tól

„Drágám . . . megcsinálom az interjút a kis *Palló Imrével*. De most leteszem a telefont, nem érzem jól magam . . ."

Ezekkel a szavakkal búcsúzott *Gách Marianne* 1989. december 22-én, pénteken délelőtt, amikor felhívtam a szerkesztőségből, hogy boldog ünnepeket kívánjak neki; utolsó szavai, hozzám, ezek voltak.

Talán nem is figyelt arra, mit mondok. Talán már csak a hangomat ismerte meg. De az első reflexe az volt, hogy megnyugtasson: tán egy héttel azelőtt közölte a kedves hírt, hogy itthon lesz az 1978-ban elhunyt nagy magyar baritonista világjáró karmester fia, a „kis" Palló. Igen, hogy okvetlenül megírja a beszélgetést, számíthatunk rá.

A színes mesterség, a szeretett foglalkozás, az alázatosan tisztelt, a lángolón rajongott hivatás sugallta szavakat hallottam Gách Mariannetól, amikor már ott settenkedett körülötte a halál. Úgy érzem, hivatásának halottja lett.

„Drágám" — ez volt a megszólító szava; nem mondja többé.

Ülök az írógép előtt, nézem a billentyűket. Melyik betűt üssem le? Hogyan folytassam?

Ötvenhárom évvel ezelőtt már interjút készített a nálunk vendégszereplő *Erich Kleiberrel*, aki a Szöktetést meg A rózsalovagot vezényelte az Operaházban, és akinek — Gách Marianne riportjában olvasható — *nem a bárack tetszett legjobban Pesten, hanem a Pillangókisasszony*. „Mennyi eredeti ötlet és fiatalság! — mondotta Kleiber —, *Nádasdy Kálmán* rendezői produkciója mindent felülmúl, amit eddig láttam."

A következő évben, 1937 májusában, ugyanott, a Színházi Élet hasábjain jelent meg *Beniamino Gigli*-interjúja; a fényképeket is ő készítette a Duna-parton két sósperecből egyet „varázsló" tenoristáról . . . Engem, a tizenkét és fél esztendős kamaszt annyira megragadott ez az írás, hogy eldöntöttem: ilyeneket akarok majd magam is írni, színházi riporter leszek! Most, a gyász feketeségében is, újból megköszönöm Gách Marianne-nak, hogy akaratlanul is utat mutatott.

Kleiber? Gigli? Elsősorban a muzsika határolta körül életét, és ezer meg ezer cikkét. Ő is Zeneakadémiát végzett, de már húszesztendősen tollal szolgálta a zenét. „Drágám, nem láttam magát tegnap a koncerten . . ." — feddett meg, ha jogosan tehette.

Édesanyja, Lilla, régen színésznő volt, *Kosztolányi Dezső* is írt róla több kritikájában. Nevelőatyja pedig *Heltai Jenő*, akit bálványozva szeretett. Volt hát honnét elindulnia a hírlapírásnak egy gyönyörű területe felé.

Emlékszem egy 1942 őszén készült *Tito Schipa*-interjújára. A Film Színház Irodalomban jelent meg. „Szomorú ember vagyok . . ." — vallotta az olasz énekes a magyar *hírlapíró asszony*nak. Hét évvel később, bár egy más nevű lapban, ismét Gách Marianne-nak kérdéseire válaszolt a világjáró művész: „Csupa derű, a lelkem . . . Fiam született." Igen, ez a mindent tudó, mindent ismerő, szemüveges, törékeny művésze a színházi hírlapírásnak a boldogtalanságtól a boldogságig kísérte interjúalanyait!

Az interjú volt Gách Marianne fő műfaja. Persze, nem a *steril* kérdés-felelgetősdi, amit ma sokan interjúnak, sőt: riportnak vélnek. *Nem!* Gách Marianne úgy mutatta *be* és *meg* azokat, akiket szóra bírt, hogy az élet egy darabja bomlott ki, nyílt meg az olvasó előtt. Közbevetései, megjegyzései — túl az izgalmasan érdekes és célra törő kérdéseken — a tudás és tájékozottság biztonságával mutattak meg mindig egy *teljes* embert. Hangulat, íz, derű, irónia és önirónia hatotta át írásait.

Voltak „vissza-visszatérő" kedvencei, *Ferencsik Jánossal*, *Illyés Gyulával*, *Nádasdy Kálmánnal* például évtizedeken át annyiszor beszélgetett, hogy ezek az interjúi, külön-külön, vastag kötetet töltenének meg.

Marianne persze az interjún kívül is *mindent tudott!* Ahogyan ezt a lapalapító *Demeter Imre*, feledhetetlen másik mesterem, mindig mondta róla. Rövidet is írt, kurtát, kis színeset. Volt a legendás hírű írónak és publicistának, *Zsolt Bélá*nak 1945-től (míg erőszakkal belé nem fojtották a szót) egy nagyszerű hetilapja, a Haladás. Ebben Gách Marianne egész kolumnányi rovatot írt, minden számban, apró hírekből — sajátjaiból persze! —, a hírlapírás kis remekeit.

Sok bántás is érte. Miért éppen őt ne piszkálták volna „polgári" szemlélete miatt az ötvenes évek első felében?! Gách Marianne sosem fogta be „pörös száját", mindig ellene szólt és írt az ostobaságnak, a tehetetlenségnek, a dilettantizmusnak; humanista volt, mint Heltai Jenő.

A Film Színház Muzsikának egyik alapító tagja, egy emberöltőn át, még nyugdíjasként is, dolgozótársa.

Mikor írt utoljára? Forgatom a lapszámokat visszafelé. 1989 júliusában, végzetes betegségének végleges elhatalmasodása előtt, egy cikke végén ezekre a sorokra lelhetni: „Még sokféle kérdeznivalóm akadna, de lapunkban most a rövidebb cikkek ideje jár. Majd legközelebb folytatjuk . . ."

Írásban ezután már nem kérdezett. Nem írt rövidebb cikkeket. Nem lett legközelebb. Nincs folytatás.

December 24-én, vasárnap, még láthatta egy héttel előbb született unokáját, megsimogathatta a kislány kezét. Másnap, reggel kilenc órakor meghalt.

A gyászban az ő derűjére igyekszem gondolni. Arra, mennyiszer és hogyan fakasztott mosolyt. Évek óta emlegetjük egy játékos mondatát.

Egyszer többen beszélgettünk a szerkesztőség valamelyik szobájában; Marianne is ott volt néhány percig, majd váratlanul fölemelte a kezét, mint aki külön szót kér, megindult az ajtó felé, közben visszaszólt nekünk: „Rögtön jövök, csak megyek . . ."

Most már soha többé nem jön.

Dalos László

Film Színház Muzsika, 1990. január 1.szám